

Ks. Jan Świslak

PRZYGOTOWANIE DO DUSZPASTERSTWA BIBLIJNEGO W SEMINARIACH DUCHOWNYCH

Pierwszą i najważniejszą formacją teologiczno-pastoralną daje seminarium duchowne, przygotowujące do pracy duszpasterskiej przyszłych kapłanów. Ze względu na temat niniejszego opracowania będziemy śledzić problem przygotowania alumnów do apostołatu biblijnego. W pierwszym rzędzie chodzi o to, by oprócz teoretycznych wykładów z Pisma św. (wstęp ogólny i szczegółowy, egzegeza, teologia biblijna itd.) alumni seminariów zapoznali się teoretycznie i praktycznie ze sposobami duszpasterstwa biblijnego.

I

HISTORIA PROBLEMU W OSTATNIM TRZYDZIESTOLECIU POWOJENNYM W POLSCE

W ciągu lat powojennych w Polsce najpierw zwracano uwagę na to, by adepci do kapłaństwa nie tylko uczyli się o Piśmie św., ale przede wszystkim sami je czytali i medytowali, jeśli jego treść mają przekazywać innym. W tej sprawie wypowiedziano się już w 1947 roku na konferencji Księży Rektorów Seminariów Duchownych w Krakowie, zorganizowanej przez dziekana UJ ks. prof. A. Klawka¹. Między innymi postanowiono, by każdy alumn co dzień czytał przez kwadrans Pismo św., wypisywał ciekawsze cytaty, a niektórych uczył się na pamięć. W tym względzie na gruncie polskim wyprzedzono o kilka lat postulaty zawarte w Instrukcji Papieskiej Komisji Biblijnej z 13 V 1950 r. „O należytnym nauczaniu Pisma św. w seminariach diecezjalnych i kolegiach zakonnych”². Ponadto na tej konferencji wysunięto propozycje, by od czasu do czasu urządzić w seminarium akademię biblijną z deklamacjami Pisma św., wyświetlać klerykom przedroczka o tematyce biblijnej. Zwrócono również uwagę na zakładanie wśród alumnów kółek-stowarzyszeń św. Hieronima czy sekcji Koła Bibliistów. Te postulaty krakowskiego środowiska naukowego należy uznać za pionierskie.

Natomiast na ogólnopolskim Zjeździe Teologów w Krakowie w 1948 roku, oprócz zagadnień ściśle naukowych, poruszono wprawdzie praktyczny problem reformy nauczania Pisma św. w seminariach, ale pominięto przy tym cenną inicjatywę środowiska krakowskiego z poprzedniego roku, jak organizowanie akademii i recytacji biblijnych wśród kleryków. W dziesięć lat później, na Zjeździe Rektorów i Pro-

¹ Por. ks. W. Smereka, *Ruch biblijny w Polsce*, RBL 1 (1948) 100.

² Por. AAS 42 (1950) 495—505.

fesorów Zakładów Teologicznych w Polsce (Lublin 9—10 IX 1958), podczas posiedzeń sekcji biblijnej w sprawach praktycznego wprowadzenia alumnów do apostołatu biblijnego, zalecono jedynie — zgodnie zresztą z Instrukcją Papieskiej Komisji Biblijnej z 1950 roku — codzienne czytanie Pisma św. przez seminarzystów oraz opracowanie jednej lub dwu homilii w ciągu roku.

Bardziej interesująca była Sesja Naukowa Teologów Polskich, jaka odbyła się na KUL-u w dniach 13—15 IX 1966 roku, a to ze względu na to, że jej obrady wypadły już po zakończeniu Soboru Watykańskiego II. Wśród referatów wygłoszonych na zbraniu sekcji biblijnej tegoż zjazdu, warto odnotować wystąpienie ks. S. Grzybka na temat „Przygotowanie seminarzystów do duszpasterstwa biblijnego”. Szkoda tylko, że w sprawozdaniach z tej sesji wymienia się sam tytuł tegoż referatu, a brak jest jego treści, choćby krótkiego streszczenia. Również i na Kongresach Biblistów Polskich poruszono sprawę nauczania Pisma św. w seminariach³.

Poza krótkimi relacjami o urzędowaniu w seminariach duchownych tygodni, wystaw, konkursów biblijnych itp. nigdzie nie ma wzmianki o potrzebie wprowadzenia specjalnych wykładów zapoznających z metodami stosowania Biblii w duszpasterstwie współczesnym w Polsce. Przecież dobra praktyka wymaga dobrej teorii. Z licznych publikacji wiadomo, że spotkania biblijne, jak i imprezy typu informacyjno-pouczającego, mają już wypracowaną metodę przekazu. Wobec tego siłą rzeczy trzeba mówić alumnom o różnych formach apostołatu biblijnego, by nabyte wiadomości mogli wykorzystać praktycznie. Sama teoretyczna znajomość metod wykorzystania Biblii w duszpasterstwie nie wystarcza. Musi iść w parze praktyczne wdrażanie kleryków do organizowania na terenie seminarium i poza nim, różnych spotkań i imprez o charakterze biblijnym. Niewątpliwie sugestia ta jest zgodna z ogólną linią Soboru Watykańskiego II, wyrażoną zwłaszcza w Dekrecie o formacji kapłańskiej — *Optatam totius*. Jednak najnowsze Ratio Studiorum zarówno rzymskie, jak i polskie, formalnie nie przewidują wykładów z zakresu duszpasterstwa biblijnego⁴. Tym niemniej praktyczny wzgląd wyprzedził formalny nakaz — i jak się okaże — w naszych seminariach duchownych wprowadzono w większości wypadków zarówno wykłady teoretyczne, jak i ćwiczenia praktyczne odnośnie stosowania Pisma św. w duszpasterstwie.

³ Por. ks. J. Frankowski, *Kilka uwag na temat nauczania Pisma św. w seminariach*. Referat wygłoszony na X Kongresie Biblistów Polskich w dniach 6—8 VI 1972 r. w Krakowie. Zob. *Materiały Kongresu Biblijnego w Krakowie*, Kraków 1974, s. 237 n.

⁴ DFK nr 21. Instrukcja Kongregacji Nauczania Katolickiego określająca podstawowe zasady formacji kapłańskiej *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z dnia 6 I 1970 r. AAS 62 (1970) 321—384. *Ratio institutionis sacerdotalis Polonia* zatwierdzone przez Konferencję Episkopatu Polski dnia 4 maja 1971 r.

II

STAN AKTUALNY PRZYGOTOWANIA ALUMNÓW DO
DUSZPASTERSTWA BIBLIJNEGO

Aby przekonać się o tym, jaki jest stan aktualny w zakresie przygotowania alumnów w seminariach duchownych do apostolatu biblijnego, trzeba było rozpisać ankietę⁵, której odpowiedzi będą podstawą do rozważań w niniejszym opracowaniu. Dlaczego ankietą? Ukazujące się w poszczególnych diecezjach periodyki zamieszczają dokumenty: Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu, rozporządzenia ordynariusza i Kurii biskupich, pomoce duszpasterskie, czy też wiadomości z życia diecezji. Natomiast do rzadkości należy, by te czasopisma informowały o tym, co się dzieje w seminariach duchownych.

By tę lukę — niewątpliwie ważną — wypełnić, trzeba było rozpiścić wspomnianą już ankietę, tym bardziej że seminaria nie mają własnego organu informacyjnego i siłą rzeczy trzeba było zwrócić się do nich wprost, aby mieć względnie wyczerpujący obraz przygotowania alumnów do duszpasterstwa biblijnego.

Ankietę wysłano do Rektorów 24 seminariów duchownych diecezjalnych, z czego otrzymano 21 odpowiedzi w postaci prawidłowo wypełnionych ankiet, co stanowi 87,5⁰/₀. W zasadzie ankietą była anonimowa, jednak respondenci zazwyczaj dawali dowody tożsamości np. na kopertach umieszczano adres zwrotny, pieczęć seminarium, podpisy na ankietach itp., a tylko w jednym wypadku trzeba było ustalić nadawcę na podstawie stempla pocztowego. Dla porównania, rozesłano również ankietę do seminariów zakonnych. Niestety! Nadesłano tylko 4 ankiety prawidłowo wypełnione, a w trzech wypadkach ograniczono się tylko do listownej odpowiedzi, z których jedną można było uznać za wystarczającą⁶.

Ponieważ materiał ankietowy z seminariów zakonnych nie osiąga wymaganego minimum (60⁰/₀) potrzebnego do przeprowadzenia analizy, dlatego też będzie on stanowić tylko pewne tło pomocnicze w naszych rozważaniach. Ponadto trzeba jeszcze uwzględnić i ten fakt, że formacja kleryków na fakultetach zakonnych ma inny profil, niż w seminariach diecezjalnych, które z istoty swojej są nastawione na kształcenie przyszłych duszpasterzy. Wobec tego w opracowaniu tym będziemy się opierać zasadniczo na materiale ankietowym z seminariów diecezjalnych.

⁵ „Ankieta informacyjna, dotycząca przygotowania alumnów do duszpasterstwa biblijnego w Wyższych Seminariach Duchownych”, rozesłana dnia 16 IX 1976 r. do 24 seminariów diecezjalnych i do 10 seminariów zakonnych.

⁶ Nadesłano wypełnioną ankietę z następujących seminariów zakonnych: Franciszkańów, Salezjanów, Pallotyńów, Werbistów. Z listownych odpowiedzi na ankietę wzięto pod uwagę pismo z seminarium, Jezuitów.

1. Przygotowanie teoretyczne do duszpasterstwa biblijnego w seminariach duchownych

Pierwsze pytanie omawianej ankiety dotyczyło wykładów z zakresu duszpasterstwa biblijnego w seminariach duchownych. Więcej niż połowa respondentów dała zdecydowanie pozytywną odpowiedź na powyższe pytanie. Jednak negatywne odpowiedzi w pozostałych ankietach nie przesądzają faktu, że chociaż formalnie rzecz biorąc, brak jest takich wykładów, to jednak w niektórych seminariach „... zagadnienia dotyczące apostołatu biblijnego uwzględniane są w wykładach z teologii biblijnej, pastoralnej i katechetyki”.

Tak więc biorąc pod uwagę stan faktyczny, a nie kwalifikacje odpowiedzi, to w 13 seminariach duchownych są prowadzone wykłady z zakresu duszpasterstwa biblijnego, co stanowi 61,9⁰%. Trzeba jeszcze zaznaczyć, że w większości seminariów apostołat biblijny jest wprowadzony jako odrębny cykl wykładów, a w pozostałych wypadkach dołącza się je do teologii biblijnej, pastoralnej, czy wstępu ogólnego.

Istnieje jednak problem, kiedy należy wprowadzić wykłady z apostołatu biblijnego, na początku studiów czy na końcu. Wydaje się, że przesunięcie wykładów z zakresu duszpasterstwa biblijnego na piąty czy szósty rok jest prawidłowym podejściem, zgodnym zresztą z sugestiami Ratio Studiorum, by przedmioty pastoralne przesuwac na ostatnie lata studiów, kiedy to klerycy są już bezpośrednio zainteresowani pracą duszpasterską, jaka czeka ich w najbliższym czasie w parafii. Tak też rozumowało wielu biblistów, wprowadzając w naszych seminariach wykłady z apostołatu biblijnego na V, a zwłaszcza na VI roku. Istnieje też tendencja, aby wykłady z Pisma św. zacząć już od I roku. Wówczas można byłoby zapoznać alumnów przynajmniej z niektórymi formami apostołatu biblijnego. Tak też postąpiły — jak wynika z omawianej ankiety — niektóre seminaria w Polsce, wprowadzając wykłady z zakresu duszpasterstwa biblijnego już na II roku ⁷. W tej sytuacji należałoby kontynuować wdrażanie do apostołatu biblijnego na ostatnich kursach w ramach już bezpośredniego przygotowania pastoralnego kleryków.

Interesująca też jest sprawa, od kiedy wprowadzono w naszych seminariach wykłady z zakresu duszpasterstwa biblijnego. Jak wyni-

⁷ Wykłady z zakresu duszpasterstwa biblijnego na VI roku w wymiarze 2 godz. tygodniowo w jednym semestrze lub 1 godz. tygodniowo przez dwa semestry wprowadziły następujące seminaria: w Kielcach, Katowicach, Łomży, Płocku, Olsztynie, Sandomierzu, Pelplinie i Warszawie. Przez dwa lata na V. i VI. roku (1 godz. tygodniowo) w Drohiczynie. Na roku V. tylko w seminarium gorzowskim.

Inne seminaria: w Białymstoku — na II. roku (2 godz. tyg. w drugim semestrze), w Poznaniu na roku II. w wymiarze 10 godzin rocznie i w Przemysłu również na roku II. bez podania wymiaru godzin. W ten sam sposób postąpiono w seminarium Palotynów, ograniczając liczbę powyższych wykładów do 10 godzin rocznie na roku II.

ka z przeprowadzonej ankiety, najwcześniej zaczęto powyższe wykłady w seminarium w Sandomierzu, bo już w 1958 roku. Jednak w większości wypadków wprowadzenie tego przedmiotu należy połączyć z dwoma wydarzeniami: pierwsze o charakterze bardziej ogólnym — Sobór Watykański II, a drugie to ukazanie się w 1973 r. *Wstępu ogólnego do Pisma świętego*⁸, w którym zawarta jest część III pod tytułem *Pismo św. jako Księga Ludu Bożego i jej znaczenie duszpasterskie*.

W ramach pierwszego punktu ankiety zostało postawione jeszcze jedno pytanie: kto jest wykładowcą interesującego nas przedmiotu. Spośród sugerowanych kilku możliwości (biblista, pastoralista, liturgista i inna ewentualność) prawie we wszystkich badanych seminarium wskazano na biblistę, a tylko w jednym wypadku wymieniono pastoralistę. Tak więc analiza odpowiedzi na pytanie zawarte w pierwszym punkcie ankiety dostarczyła nam interesującego materiału, świadczącego o duszpasterskim nastawieniu profesorów Pisma św. w seminarium.

Same wykłady na temat duszpasterstwa biblijnego stanowią dopiero pierwszy element we wdrażaniu kleryków do takiego apostolatu. Czynne zainteresowanie powyższym przedmiotem, zarówno ze strony wykładowców jak i alumnów, przejawia się między innymi w pisaniu prac z tegoż zakresu. Wśród nadesłanych odpowiedzi okazało się, że tylko w sześciu seminarium pisano takowe prace⁹. Dość szeroki wachlarz tematów prac świadczy o tym, że profesorowie Pisma św. starają się ukierunkować seminarium biblijne na problematykę duszpasterską, co niewątpliwie odda dużą korzyść przyszłym kapłanom, którzy będą dobrze obeznani z apostolatem nie tylko z wykładów, ale i z własnych przemyśleń w formie pisanych prac.

Oprócz profilu naukowego, jaki dają seminarium biblijne, ważne też jest zainteresowanie się Pismem św. w ramach koła biblijnego, które skupia kleryków zapalonych ideą szerzenia apostolatu biblijnego. Takie koło może powstać tylko na zasadzie dobrowolności i szczególnego zainteresowania upowszechnianiem Pisma św. zarówno ze strony wykładowców jak i alumnów.

Tego rodzaju spotkania grupowe mogą przynieść wiele korzyści adeptom do kapłaństwa, którym już w seminarium stwarza się możliwości do realizacji bądź to wyuczonych form apostolatu, czy urzeczywistnienia własnych pomysłów w tym kierunku. Niewątpliwie prowa-

⁸ *Wstęp ogólny do Pisma świętego*, praca zbiorowa pod red. ks. J. Homerskiego, Poznań 1973. Autorem interesującej nas III części tegoż dzieła jest ks. J. Kudasiwicz.

⁹ Są to następujące seminarium: śląskie (4 prace magisterskie i 4 dyplomowe), częstochowskie (1 dyplomowa), kieleckie (3 seminaryjne), podlaskie (2 seminaryjne) włocławskie (1 seminaryjna), poznańskie (4 licencjackie). Seminarium zakonne: Pallotynów (1 seminaryjna), Werbistów (2 seminaryjne).

dzenie takiego koła wymaga — zwłaszcza od biblisty — pełnego zaangażowania oraz dysponowania wolnym czasem.

Idąc po tej linii rozumowania, w omawianej ankiecie zostało również postawione pytanie odnośnie istnienia koła biblijnego alumnów w seminariach duchownych. Z uzyskanych odpowiedzi okazuje się, że tylko w dwóch seminariach diecezjalnych (gdańskim i katowickim) i w jednym zakonnym (Werbiści) prowadzi się takie koła niezależnie od seminarium biblijnego. Natomiast w innych wypadkach albo w ogóle nie ma takiego koła, albo też jego funkcje pełni seminarium biblijne lub też inne koło zainteresowań, np. teologiczne czy liturgiczne.

Niektórzy respondenci w tym samym czwartym punkcie ankiety zamiast koła biblijnego wymieniają również grupy nieformalne, np. grupy oazowe, zbierające się co tydzień, by dzielić się ewangelią. Jednak nie stanowią one w sensie ścisłym koła biblijnego. Jego działalność, według respondentów ankiety, przejawia się przede wszystkim w organizowaniu imprez biblijnych, jak: niedziele, tygodnie, konkursy biblijne itp. oraz spotkań biblijnych. Ponadto członkowie koła biblijnego omawiają na spotkaniach wydarzenia z dziedziny apostołatu biblijnego na podstawie różnych czasopism, wygłaszają referaty na interesujące tematy, urządzają dyskusje itp. Takie rozumienie koła biblijnego nie pokrywa się jednak z niektórymi wypowiedziami zamieszczonymi w czwartym punkcie ankiety. Mogą istnieć różne grupy spotkań biblijnych, mimo że w danym seminarium nie ma formalnie powołanego koła biblijnego. Jednak jego funkcja jest nadrzędna w stosunku do partykularnych grup rozważających Pismo św. Z analizy ankiety wynika, że w seminariach, gdzie istnieje koło biblijne samodzielnie czy w ramach innych form, można zaobserwować ożywioną działalność w organizowaniu imprez, spotkań lub nabożeństw biblijnych, co szczególnie uwidoczni się przy omawianiu następnego punktu ankiety. Sam fakt wprowadzenia w 13 seminariach wykładów z zakresu duszpasterstwa biblijnego nie przesądził jednak o istnieniu w nich biblijnych kół zainteresowań Pismem św.

Przyczyną tak małej ilości kół biblijnych w seminariach jest, jak to zaznaczono w niektórych ankietach, brak czasu, zarówno ze strony alumnów (zbyt wielka ilość kół zainteresowań), jak i ze strony profesorów obarczonych zbyt licznymi zajęciami. Jednak koła biblijne, jak to już wspomniano, stanowią platformę, spotkania alumnów szczególnie zainteresowanych upowszechnianiem znajomości Pisma św. oraz odgrywają ważną rolę koordynacyjną w organizowaniu działalności apostołatu biblijnego.

2. Przygotowanie praktyczne alumnów do apostolatu biblijnego

Z dalszej analizy ankiety okaże się, że w wielu seminariach — mimo braku takiego koła — istnieje praktyczna realizacja różnych form duszpasterstwa biblijnego. Dowiadujemy się o tym przede wszystkim z piątego punktu omawianej ankiety. Postawiono w nim szereg pytań co do organizowania na terenie seminarium różnych imprez czy spotkań biblijnych oraz pytanie co do częstotliwości ich przeprowadzania w ciągu roku.

Najpierw zajmiemy się analizą odpowiedzi związanych z imprezami, jak: niedziele, tygodnie, akademie, konkursy i wystawy biblijne.

Jeśli chodzi o niedzielę biblijną, to została ona wprowadzona jako stała coroczna praktyka w następujących seminariach: chełmińskim, śląskim i wrocławskim. Natomiast w dwóch innych (częstochowskim i poznańskim), mimo braku precyzyjnych odpowiedzi, należy wnosić, że i one praktykują u siebie powyższą formę apostolatu. Gdy porównamy zarządzenia kurii diecezjalnych odnośnie do niedziel biblijnych oraz seminarium, w których praktykuje się te niedziele, to okaże się zadziwiająca zbieżność tych dwóch faktów. Świadczy to o wzajemnym przenikaniu tego co się dzieje w diecezji, z tym co się praktykuje w seminarium, przynajmniej na odcinku zaprowadzenia niedzieli biblijnej.

Natomiast co do tygodnia biblijnego, to jak wynika z przeprowadzonej ankiety, został on w sposób jednoznaczny zaprowadzony w pięciu seminariach. Najwcześniej zaczęto go organizować w seminarium duchownym w Gdańsku-Oliwie. Tydzień ten jest obchodzony w miesiącu grudniu, a na jego program składają się następujące imprezy: akademia, wystawa, konkurs biblijny oraz codzienne wieczorne nabożeństwo lub spotkanie biblijne, np. godzina biblijna. Ciekawą innowacją seminarium diecezji gdańskiej jest to, że tydzień biblijny, a zwłaszcza akademię biblijną, łączy się zazwyczaj z zaproszeniem licznej grupy młodzieży wyższych uczelni Trójmiasta. Spotkania te mają zarazem cel biblijny i powołaniowy.

W seminarium zaś sandomierskim tygodnie biblijne, jak wynika z ankiety, są organizowane co roku już od ośmiu lat. Dla porównania warto dodać, że w diecezji sandomierskiej tygodnie te wprowadzono w 1969 r. Natomiast w seminarium gorzowskim tydzień biblijny jest obchodzony co drugi rok w miesiącu grudniu, podobnie jak w seminarium diecezji gdańskiej. W dwóch innych seminariach tydzień ten został wprowadzony dopiero od niedawna. W Białymstoku po raz pierwszy obchodzono go 23—30 listopada 1975 r. pod hasłem „Pismo św. żywą księgą Ludu Bożego”. Z załącznika do ankiety tegoż seminarium dowiadujemy się o programie tygodnia biblijnego, na który złożyły się: na rozpoczęcie — uroczyste oratorium biblijne; w ciągu tygodnia codzienne wieczorem nabożeństwo biblijne, wystawa biblijna

w kościele seminaryjnym. Jak pisze ks. S. Strzetelski, celem tego tygodnia było „... zarówno dobro duchowe wiernych, jak też praktyczna formacja alumnów w dziedzinie duszpasterstwa biblijnego”. Natomiast w seminarium diecezji kieleckiej tydzień biblijny został zorganizowany jeden raz w ostatnich latach. Tak więc dwie pierwsze imprezy omawiane dotychczas są realizowane w dziesięciu seminariach, co stanowi 49⁰/₀ ogółu ankietowanych. Pozostałe imprezy, jak: akademie, konkursy i wystawy biblijne są organizowane bądź to z racji dni biblijnych lub niezależnie od nich. Jeśli chodzi o akademie biblijną, to jej urządzeniem — jak wynika z omawianej ankiety — zajmowano się w ośmiu seminariach¹⁰.

W ostatnich kilku latach, w seminariach duchownych cieszą się dużą popularnością konkursy biblijne, które przeradzają się w imprezy międzyseminaryjne. Jesienią 1975 roku we Wrocławiu miał miejsce pierwszy konkurs międzyseminaryjny w którym wzięli udział najlepsi znawcy pism świętego Łukasza (Trzecia Ewangelia i Dzieje Apostolskie) wyeliminowani drogą konkursów w trzech seminariach: gorzowskim, katowickim i wrocławskim. Natomiast 30 kwietnia 1977 odbył się w Warszawie drugi z kolei międzyseminaryjny konkurs na temat pism św. Jana (Czwarta Ewangelia i trzy listy św. Jana). Wzięli w nim udział przedstawiciele z dalszych jeszcze seminariów (warszawskiego i poznańskiego). Jako zasadę w tych konkursach przyjmuje się znajomość tylko i wyłącznie samych tekstów biblijnych, z przypisami i wstępami do nich, tak jak je podaje najnowsze wydanie Biblii Tysiąclecia¹¹. Gorącym zwolennikiem tej nader pożytecznej formy zapoznawania alumnów z treścią wybranych ksiąg Pisma św. jest, jak się okazuje z ankiety nadesłanej z seminarium gorzowskiego, ks. T. Herrmann. Również i w seminarium śląskim konkursy biblijne cieszą się dużą popularnością, o czym pisze w ankiecie ks. S. Pisarek.

Poza wymienionymi uprzednio pięcioma seminariami omawianą formę apostołatu kultywuje się również w seminarium diecezji gdańskiej, częstochowskiej i sandomierskiej. Dla przykładu można jeszcze dodać, że wśród ankietowanych seminariów zakonnych takie konkursy są przeprowadzane u Werbistów. Tak więc w sumie w ośmiu seminariach diecezjalnych klerycy zapoznają się z treścią Pisma św. w formie atrakcyjnych konkursów biblijnych, co stanowi 38⁰/₀ ogółu.

Inną bardzo popularną formą apostołatu, chętnie wykorzystywaną przez seminaria, są wystawy biblijne. Najczęściej są one organizowa-

¹⁰ Z racji Tygodnia Biblijnego akademie urządzone w seminariach: w Białymstoku, Gdańsku i Gorzowie. Natomiast w trzech innych stwierdzono: w śląskim — sporadycznie, w Poznaniu i Wrocławku — raz w roku, nie precyzując z jakiej okazji. W dwóch innych (kieleckim i przemyskim) akademie biblijną urządza się 2—3 razy w roku.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. art. ks. T. Herrmanna, *Międzyseminaryjny konkurs biblijny*, RBL 31 (1978) 39—40.

ne z racji tygodni biblijnych¹². Z ciekawą inicjatywą wystąpiło seminarium śląskie, które urządziło dwie wystawy objazdowe dla potrzeb parafii. Natomiast z ankiety seminarium poznańskiego dowiadujemy się o trzech wystawach biblijnych, urządzanych zarazem w kilku parafiach Poznania. Poza tym w pięciu innych seminariach (częstochowskim, łódzkim, przemyskim, sandomierskim i wrocławskim) również urządzano takie wystawy, ale nie podano bliższych szczegółów na ten temat. Okazuje się więc, że również i wystawa biblijna należy do bardziej rozpowszechnionych form popularyzacji Pisma św., o czym świadczy fakt, że jest ona praktykowana w jedenastu seminariach, co stanowi 52,3% ankietowanych. Oprócz omawianych dotychczas imprez biblijnych, w seminarium wrocławskim wystawiono sztukę teatralną pt. *Syn marnotrawny*, osnutą na znanej przypowieści Łukaszej. Poza tym nadesłane ankiety mówią jeszcze o urządzeniu sympozjum biblijnego w seminarium śląskim, o wyświetlaniu filmu na tematy biblijne w Olsztynie, o zorganizowaniu publicznej dyskusji nt. publikacji Z. Kosidowskiego w seminarium w Siedlcach. Wszystkie dotychczas opisane imprezy organizowane w seminariach dawały klerikom pogładową lekcję o tym, jak należy w duszpasterstwie wzbudzać zainteresowanie Pismem św. wśród wiernych.

Natomiast spotkania biblijne, które teraz będziemy omawiać, dają okazję do zapoznania się z różnymi sposobami zespołowej lektury Biblii, której celem jest nie tyle wiedza o Piśmie św., ile sama treść ksiąg świętych.

Z nadesłanych ankiet wynika, że najbardziej rozpowszechnioną formą spotkań biblijnych, stosowaną dosłownie we wszystkich seminariach bez wyjątku, jest nabożeństwo Słowa Bożego. Jeśli chodzi o częstotliwość tego nabożeństwa to respondenci najczęściej określali że jest ono urządzane kilka razy w roku, co miesiąc, a nawet kilka razy na miesiąc, jak np. w seminarium gdańskim czy wrocławskim. Znamienny jest też fakt, że w niektórych wypadkach nabożeństwa biblijne zostały wprowadzone już w 1966 roku, np. w seminarium kieleckim i poznańskim, a w innych praktykuje się je dopiero od kilku lat. Również w ankietach seminariów zakonnych zaznaczono, że powyższe nabożeństwa są tam często praktykowane. Natomiast, jak to wynika z nadesłanych ankiet, urządzanie godzin biblijnych należy już do rzadkości. Jedynie w seminarium diecezji gdańskiej jest ona prze-

¹² Wystawy biblijne w powiązaniu z Tygodniami Biblijnymi urządzano w następujących seminariach: w Białymstoku w kościele seminaryjnym (23—30 XI 1975), w gorzowskim (raz na dwa lata), w kieleckim w kościele seminaryjnym nt. tekstów qumrańskich, gromadząc liczne ich reprodukcje, w gdańskim (wprawdzie w ankiecie nie ma mowy o urządzeniu wystawy biblijnej, to jednak dowiadujemy się o nich z *Miesięcznika Diecezjalnego Gdańskiego* 16 (1972) 27 n.). Warto nadmienić, że z seminariów zakonnych wystawy biblijne urządzali Werbiści, o czym szeroko informuje w nadesłanej ankiecie ks. B. Wodecki.

prowadzana w każdą niedzielę, a w trzech innych tylko sporadycznie. Niektórzy respondenci ankiety wspominają o istnieniu wśród kleryków aktywnych grup nieformalnych (ruch oazowy), które na swoich spotkaniach praktykują bądź ewangeliczną rewizję życia, bądź też dzielenie się ewangelią. Natomiast w innych seminariach podobne spotkania biblijne mają miejsce bądź to w ramach koła, bądź seminarium biblijnego, albo też niezależnie od nich¹³. Tak więc jeśli idzie o spotkania biblijne, to są one realizowane w następującej kolejności: godziny biblijne — w 4 seminariach; ewangeliczna rewizja życia — w 3 seminariach; kręgi biblijne (dzielenie się ewangelią) — w 3 seminariach; wspólne czytanie Pisma św. w grupach — w 2 seminariach. W sumie te formy apostolatu, poza nabożeństwem biblijnym, są praktykowane tylko w 10 seminariach¹⁴, co stanowi 47,60% ankietowanych. Stąd wynika, że postulat uaktywnienia kleryków, by Biblia nie była dla nich tylko treścią wykładów czy obowiązujących praktyk religijnych, jak Liturgia Słowa we Mszy św., medytacja itp., jest wciąż aktualny. Trzeba ich zachęcić do czynnego udziału w różnych spotkaniach biblijnych, które stwarzają dobrą okazję do zapoznania się i wspólnego przeżycia treści ksiąg świętych.

Nie bez znaczenia dla formacji duszpasterskiej kleryków jest też ich udział w różnych akcjach poza seminarium. Oprócz zalecanych przez Sobór Watykański II praktyk katechetycznych, homiletycznych, ważny też byłby udział alumnów — zwłaszcza szczególnie zainteresowanych Pismem św. — w różnych imprezach i spotkaniach biblijnych, organizowanych po parafiach danej diecezji. Po tej linii zostało sformułowane szóste pytanie omawianej ankiety¹⁵. Z ciekawym pomysłem wystąpiło seminarium śląskie, które od 10 lat specjalizuje się w urządzaniu Tygodni Biblijnych w miejscowościach wczasowych. Natomiast w Łodzi z inicjatywy kurii i seminarium organizuje się w niektórych parafiach tegoż miasta konferencje biblijne, po których klerycy przeprowadzają nabożeństwa biblijne. Również i seminarium poznańskie od 1970 roku urządza niedzielę biblijną w różnych parafiach diecezji.

¹³ Por. ankiety z seminarium częstochowskiego i wrocławskiego oraz Pallotynów z Oltarzewa.

W seminarium gdańskim ma miejsce „Wspólne czytanie Pisma św. w grupach w ramach koła biblijnego”. Natomiast w gorzowskim praktykuje się „...rewizję życia w oparciu o teksty ewangeliczne”, kieleckim biblijna rewizja życia urządzana jest ok. 5 razy w ciągu roku.

W seminarium śląskim już od 10. lat działają kręgi biblijne. W Tarnowie praktykuje się „Jedynie wspólne czytanie Pisma św. w grupach”. Powyższych danych dostarczyła rozpisana ankieta.

¹⁴ Spotkania biblijne, poza nabożeństwem biblijnym, są praktykowane w seminariach: białostockim, częstochowskim, gdańskim, gorzowskim, kieleckim, śląskim, łódzkim, tarnowskim, wrocławskim, warszawskim.

¹⁵ „Czy klerycy w ciągu — np. ostatniego roku akademickiego — brali udział w imprezach poza seminarium?” (p. 6).

Poza tym w nadesłanych ankietach można spotkać innego jeszcze rodzaju akcje, jak wyjazdy kleryków do parafii z programem „Ewangelia w piosence”, któremu towarzyszy komentarz biblijny, będący próbą współczesnego odczytywania ewangelii — seminarium włocławskie; czy udział w spotkaniach ekumenicznych o tematyce biblijnej oraz organizowanie godziny biblijnej w rodzinnych parafiach — seminarium częstochowskie. Z powyższych danych wynika, że tylko w pięciu seminariach alumni biorą udział w akcjach na rzecz popularyzacji Biblii na terenie swojej diecezji, co stanowi zaledwie 23,8⁰/₀ ankietowanych. W dużej mierze powodzenie tego typu akcji zależy od udziału profesorów seminarium, którzy w tym kontekście stanowią główny trzon spotkania czy imprezy biblijnej. Tu leży w wielu wypadkach główna przyczyna braku inicjatyw w organizowaniu akcji poza seminarium. Jednak wysiłki w tym kierunku — choćby sporadyczne — zawsze są cenne tak dla wiernych, jak i dla kleryków, którzy mogą się przekonać, że w normalnych warunkach pracy parafialnej można przeprowadzić spotkania czy imprezy biblijne.

Z dotychczas omówionego materiału ankietowego wynika, że w seminariach istnieje dość różnorodne podejście do urzeczywistnienia apostołatu biblijnego i to zarówno na płaszczyźnie teoretycznej (wykłady, pisanie prac, koła biblijne), jak i praktycznej (organizowanie imprez i spotkań biblijnych). Pewne wyjaśnienie tego stanu rzeczy znajdziemy w siódmym punkcie niniejszej ankiety¹⁶. Jeśli idzie o trudności związane z organizowaniem apostołatu biblijnego wewnątrz seminarium, to respondenci najczęściej wysuwali jako powód brak czasu ze strony wykładowców czy alumnów. Wydaje się, że w wielu wypadkach jest to tylko „rzekomy brak czasu”, a de facto przyczyna leży gdzie indziej, a mianowicie w braku zrozumienia potrzeby organizowania apostołatu biblijnego w seminarium i poza nim. Na tę sprawę zwrócili uwagę niektórzy respondenci omawianej ankiety, wspominając o braku zrozumienia ze strony przełożonych i profesorów albo o niedostrzeganiu samego problemu tegoż apostołatu czy też niewłaściwej jego interpretacji.

Inni z kolei stwierdzili, że nie mają żadnych trudności w organizowaniu i przeprowadzaniu akcji upowszechniania Pisma św., że potrzeba im jedynie dużo zapału i pozytywnego nastawienia do tych spraw. Jednak w niektórych wypadkach są obiektywne trudności odnośnie do uprawiania apostołatu biblijnego. Wynikają one z faktu, że dane seminarium znajduje się poza obrębem macierzystej diecezji np. częstochowskie albo też ma małą ilość alumnów np. w Drohiczynie.

Godne uwagi są też wypowiedzi respondentów ankiety dotyczące trudności w organizowaniu interesującego nas apostołatu poza seminarium. Piszą oni o braku materiałów — pomocy duszpasterskich, po-

¹⁶ „Jakie trudności i przeszkody występują w organizowaniu apostołatu biblijnego w seminarium i poza nim?” (p. 7 ankiety).

trzebnych do przeprowadzenia akcji biblijnych. Zwracają też uwagę na brak odpowiedniego czasopisma i tanich egzemplarzy Pisma św. o masowym nakładzie oraz na brak „... dostatecznie wielkich doświadczeń w tej dziedzinie”. Respondent ankiety z seminarium śląskiego postuluje, aby w każdej diecezji i dekanacie był animator apostołatu biblijnego.

W sumie w sprawach dotyczących trudności w organizowaniu omawianego apostołatu wypowiedziało się 2/3 ankietowanych, co stanowi 66,6%, z tym że 10 respondentów wskazywało na trudności wynikające z samego seminarium, a pozostałych 4 zwróciło uwagę na przeszkody niezależne od niego.

3. Podsumowanie

Dokonując oceny dotychczasowych analiz na odcinku przygotowania alumnów do duszpasterstwa biblijnego, stwierdzamy pozytywne zaangażowanie w tej dziedzinie w 15 seminariach na 21 ankietowanych, co wyraża się cyfrą 71,4%¹⁷. W pozostałych seminariach nie zauważono większej aktywności w tym względzie.

W ten sposób przedstawiony stan za pomocą cyfr i procentów nie odzwierciedla jeszcze pełnej rzeczywistości. Tym niemniej omawiana ankieta z pewnością spełniła swoją funkcję, dając obraz w zakresie przygotowania kleryków do omawianego apostołatu, wypełniając w ten sposób lukę w tej dziedzinie wiedzy. Ponadto ankieta ta ma i ten pozytywny aspekt, że ci, którzy ją wypełniali, mieli okazję przekonać się, na ile ich własne seminarium spełnia swoją funkcję w przygotowaniu alumnów do upowszechniania Biblii w pracy duszpasterskiej, a przede wszystkim umiłowania Pisma św. przez nich samych.

Wydaje się, że młode pokolenia opuszczające obecnie uczelnie duchowne są bardziej przygotowane do wykorzystania Biblii w praktycznej działalności Kościoła, niż średnie i starsze pokolenia kapłanów.

Należałoby tylko życzyć, aby problem apostołatu biblijnego był częściej podejmowany na różnych kursach duszpasterskich zarówno na płaszczyźnie diecezjalnej, jak i ogólnopolskiej.

Zelechlinek

Ks. JAN ŚWISTAK

¹⁷ Są to seminaria: gorzowskie, kieleckie, śląskie, poznańskie, wrocławskie, częstochowskie, gdańskie, łódzkie, przemyskie, płockie, olsztyńskie, w Białymstoku, Drohiczyne, sandomierskie i warszawskie. Jeśli chodzi o seminaria zakonne to pozytywną ocenę odnośnie przygotowania kleryków do apostołatu biblijnego można wydać w stosunku do Pallotynów i Werbistów.